

Põhitond
Tugewa jõuga

S e r r m a n .

Üks ennemuistne jut.

Kirjapanud

David Martson,

Eesti raamatukogu omanik Tallinnas.

EA 8326

Tallinnas, 1878.

Trükitud J. S. Gressfeli kirjabega.

8E2

Tsenjuri poolest lubatud. — Tallinnas, 29. Augustil 1878.
(L. S.)

Esimene peatük.

Siigi jõe ääres olema mägede peal elab weel praegu üks tugew inimeste sugu, aga wanal ajal on ometi kõik jüiski üsna teifeti olnud. Sell ajal ei olnud inimesed weel mitte kõik sugu himude läbi nõrgaks ja jõutumaks jäänud, waid oliwad eneste lihtlabase eluwiihise pärast weel alles oma täie jõu sees. Dattenfeld'i lähedal näidatakse weel praegu üht metsaga kaswanud mäge, mille peal tugew Herrman peab elanud olema. Temast aga kõneletakse nõnda: Üks waene naene ühes mäe-külas sai ühe pojakese, kellele ta nimi Herrman andis.

Lapsuke nägi niisamma wälja, kui kõik teisedki sündinud lapsed, muud kui et t'al oli ikka nälg ja tahtis iga filmapilk ema rinda saada. Gunda, nõnda oli ema nimi, rõõmustas lapse hea sööma isu üle ja täitis iga kord hea meelega tema tahtmist.

Piim näitas lapsele kõige parem toit olewad, sest Herrman paisus silma nähes pitkemaks ja jämedamaks, ja pea oli ta nii suur,

et ta enam lätkisje ei mahtunud. Naabre naised jooksiwad kokku ja waatasiwad imestades pealt, kuidas pois pääw pääwalt ikka suuremaks paisus. „Kuidas wõid sa ometi poissi weel imetada?“ ütlesiwad n'ad Gundale, „ta saab jo sind üsna lahjaks imema. Anna temale ennem leiba ja juustu, ehk topi tema näljane kõht liha ja ajawiljaga täis.“

„Seda ei saa ma küll mitte tegema,“ wastas Gunda, „sest üks tark naene on mulle ilmutanud, et minu poeg peab üheks wäga kangeks meheks saama, kui ma teda ema piimaga toidan, nii kaua, kui t'al selle järele aga himu on.“

Seal jäiwad naabre naesed ka wiimaks wait, aga n'ad pidasiwad Gundat üheks rumalaks naeseks, ja arwasiwad, et ta mitte kaua ei saa nõnda wiisi wastu pidama. Herrman kaswas wahel ajal nõnda jõudfaste, et teda sugugi enam kanda ega tõsta ei jõutud. Kui ta wiimaks jooksmata hakkas, oli ta juba kümne aastase poissi suurduine, aga ta ei wõinud süiski weel mitte rääkida ja tegi aastase lapse tüki, mis ta ka weel alles tõeste oli.

Et ta üks esimene kelm oli ja palju rumalaid tüki tegi, on juba iseenesest mõista. Ükski akna klaas, ükski küla koer ega kass ei olnud tema eest julge küll. Keegi ei wõinud t'ale seda ka kuudagi wiisi tähentada, et ta kurja tegi, sest et ta weel mitte rääkida ei mõistnud.

Nõnda jõudsiwad seitse aastad mööda ja

Herrmann jõi ikka weel emapiima. Seal ütles Gunda ühel pääwal: „Sa oled nüüd juba nii suur, kui üks täis kaswand mees ja nii tugew, kui koljat; ma ei wõi sind nüüd mitte enam oma piimaga toita, muidu peaks ma surema. Spi nüüd ka meie toitu sööma.“

Toit aga ei olnud sugugi Herrmani moka pärast, ja kui ema teda enam imeda ei lastnud, läks ta salaja naabre karja lautadesse ja imes seal kõige lehmade udarad tühjaks, nõnda et ta ühe päawaga enam kui kakskümmend ämbert piima enese jisse neelas.

Talupojad tõstsiwad seepärast hirmust kisa ja ähwardasiwad teda wenlatega furnuks lüüa. Nüüd oli Herrman kõige parem inime üle maailma, ja et ta oma tugewust küll wäga heaste tundis ja teadis, et ta neid kõiki paarikaupa läbi wõis wirutada, jäi ta seegipärast karja lautadest eemale ja toitisi enuast põllu peal olewa naere ja kaalidega; aga ka see ei olnud talupoegade meelepärast sest ta jõi rohkem kui kakskümmend inimest, aga ei saanud enese kõhtu jiski ikka mitte täis.

Seal lastsiwad n'ad teda kogudusepärna alla tulla ja ütlesiwad temale: „Herrman, sinu ema ei ole meile veeläbi mitte head teinud, et ta sind seitse aastad imetas, sest sinu kõht on üks ilma põhjata sügawus, mis meid kõiki weel ühekorra waeseks jaab tegema.“

„Teil on küll õigus,“ wastas Herrman, „ja

see teeb minule ka väga haiged, aga ma ei wõi jo süiski mitte ilma söömata elada, ja teie ei wõi seda ka mitte nõuda, et ma nälga pean surema. Kui teie mulle tööd annate, siis tahan ma teid rõõmuga teenida ja loodan ka nii palju teha wõimad, et ma omale toidu ja riided teenin.“

See kõne oli talupoegade meele pärast ja n'ad tegiwad kauba ära, et Herrman korda mööda nende juures tööd pidi tegema. Seal tuffsus Herrman'i süda rõõmu pärast ja ta hakkas kohe esimese juures töösse; ja kui ta iga ühe juures juba korra oli olnud, ütlesiwad kõik ühest juust: „Herrman on rohkem teinud, kui kõik meie sulased ühte kokku, ja kui meie neid ära saadaksime, jõuaks Herrman üksi nende asemel kergeste kõik ära teha; aga teda ei ole mitte wõimalik pidada, sest et ta tööd tehes ka kõik lõikuse ära jõob. Müüid tuleb ka weel talwe peale ja meil ei ole t'ale enam mingisugust tööd anda.“

Need kaebtused tegiwad Herrman'ile haiged ja ta ütles: „Minu sõbrad ja naabred, kui ma oma kõhtu ära wõiks wistata, siis teeks ma seda heameelega; aga et see mitte wõimalik ei ole, peame meie järele mõtlema, kuidas ma teile kasulik wõiksin olla ja seal juures ise ka süüa saan. Meie küla ligidal on suur walla mets, kus palju karusid, mets-sigu ja muid elajaid on. Need sööwad ja rikuvad teie põllude peal rohkem ära, kui mina süüa jõuan. Lubage, et

ma need elajaid finni püüan ja ärasöön, siis saab teil mitu waewa vähemaks, ma tahan teile weel nii palju tööfid teha, et teie tõeste rahul peate olema.“

„Ja mis tööd need siis on?“ küsijiwad talupojad.

„Neli tööd on,“ wastas ta. „Esiteks tahan ma teile talweks põletamise tarwis puid raiuda, teiseks nii palju puid süteks põletada, kui teil aga tarwis on, kolmandeks walla teed korrast pidada, ja neljandeks teil weel rehta peksta aidata.“

Seal wastas koguduse eestseisja: „Herrman, kui sa seda kõik ära teed, siis ei tohi sa üksi karud ja mets-sead ära püüda, waid ka põdrad, muud wäiksemad elajad jääwad meie tarwis.“

Et ka talupojad kõik sellega rahul oliwad, wöttis Herrman hull kerweid, saagisid ja raud talwasid õlale ja läks metsa. Kõige paksema tihniku walitses ta omale elamise paigaks, tõmmas puud kõik juurdega tükkis maast ülesse, istutas neid siis tihti üksteise kõrwa ja tegi nõnda enesele ühe puu maja, mille sees ta wihma ja lume eest warju leidis. See töö tuuris aga pool pääwa, ehk ta seal juures küll üle saja puu oli pidanud ülesse tõmbama. Nüüd oli temal aga ka hirmus suur nälg ja ta läks waatama, kas ta küskilt mitte ühte elajast kätte ei peaks saama. Ta ei pruukinud mitte kaugele minna, sest mõne sammuga pärast

tuli t'ale juba üks ilmatu suur mets=figa wastu, kes noorskades tema kallale kippus. Herrman tõstis oma jala ülesse ja andis t'ale ühe seesuguse hoobi otša ette, et ta kui pall mitu kümme eemale weeres ja siis furnult mahakukkus. Herrman kandis teda siis oma üti juure, kus ta suure tule ülesse tegi ja elaja küpsema pani.

Kui praad walmis oli, kandis ta teda rõõmuga enese ütti, ega jätnud söömist enne järele, kunni wiimane kui kont paljaks oli näritud. Hea söögi peale on ka puhkamist tarwis, ja seda pidas Herrman kunni teise hommikuni; siis aga kargas ta enese aseme pealt ülesse, pesti kõik enese ihu ühes ligidal olewas ojas puhtaks ja hakkas siis puid raiuma. Puid halud lendasiwad kui lume kibemed ümber tema pea ja kui talupojad neid eneste kärrudega kodu tuliwad wedama, ei wõinud n'ad neid mitte forraga ära wiia.

Shtul lõi ta ühe karu maha ja pani ka seda üheforraga nahka; naha kõlgutas ta enese ütti ülesse ja mõtles: „Kui külm aeg tuleb, teen ma sest omale ühe hea sooja kuue.“

Kui Herrman kahetja pääwa tööd oli teinud, oli talupoegadel talweks puid küllalt ja n'ad ütlesiwad, ta pidada nüüd teed hakkama parandama, sest sügise sopase ajaga ei wõida n'ad mitte wangertega läbi saada.

Küla ligidal ühe kõrgustiku peal oli üks

kiwimurd, kust inimesed enestele majaehitamiste tarwis kiwa tõivad. Senna läks Herrman ja hakkas seal kiwa murdma. Lahtised kiwid weeretas ta mäe otsa, nõnda et n'ad sealt alla selle sügawa õenestee sisse jooksiwad, mis tema ära pidi parandama. Pärast lõunat läks ta maha ja leidis, et üks jagu õeneteest kiwidega täidetud oli. Ta pani nüüd kiwid tihetaste müüri moodi üks teise otsa ja laotas siis nii palju liiwa peale, et praod ja augud täidetud saiwad.

Nõnda tegi ta iga pääw edasi ja enne kui üks nädal mööda läks, oli kõik õenestee täidetud ja manatee nõnda libe kui laud. Selle üle oliwad talupojad väga rõõmsad ja ütlesiwad: „Herrman on rohkem teinud kui meie ja meie wanemad, sest üle saja aasta on selle tee kallal tööd tehtud, ilma et ta paranenud oleks. Nüüd põleta meile süsja,“ ütlesiwad n'ad weel juure lisades, „sest puid on jull küll.“

Herrman ei pannud mitte üks filmapill wastu, waid hakkas ägawiitmata puid raiuma ja neid kunstlikult ülesse laduma. Mis tarwis teised inimesed terve kuu aega pruukisiwad, tegi ta mõne tunniga walmis ja oli isi ikka rõõmus ja heas tujus. Pea seisiwad mitu kümmend miili auku ridas, nõnda et kõik mets suitsu täis oli.

Jõuku kuu lõpetuses oli ta süte põletamisega walmis, ja nüüd wedasiwad talupojad sõõd

linnadesse, kus n'ad nende eest palju raha said. Herrman oli nende kõige parem warandus, sest neil ei olnud nii palju sulasid ega ka süüa ega juua tarwis. Mets=sead, kes muidu põllud oliwad ärarikkunud ja karud, kes talwel üsna majade ligidale oliwad tulnud, ei olnud nüüd enam poolestki nii julged, sest n'ad teadsiwad wäga hästi, et n'ad Herrman'i kõhtu kadusiwad, kui n'ad küla lähedale julgesiwad tulla. Aga sellegipärast nõudsiwad talupojad, et ta nüüd neil rehata pidi aitama peksta, ja ei mitte laisklema. Ta tegi seda ka üsna heameelega, ja õhtuti, kui teised mödu jõiwad, lõikas ta ärasöödud elajate nahad katti ja tegi neist enesele ja enese emale riided. Ka selle töö jures oli ta meister, nõnda et ta kõige parama ratsapaga mõidu mõis töösse hakata.

Talupojad leidsiwad Herrman'ile iga aasta uut tööd; pea pidi ta ühe raba kuiwaks tegema, pea ühe jõe teisest kohast jooksuma panema, pea ühe kuristikku täis täitma, pea ühe mäe teise kohta wedama. Nõnda läks see küla iga aastaga jõukamaks, kunni ta kõigist teistest wiimaks ees oli. Seepärast pidasiwad küla peremehed nõu ja tahtsiwad t'ale iga aasta palgaks uued riided teha laska. Seda tegiwad n'ad siis ka, ja Herrman oli nii hea mees ja oli sellega ka üsna rahul.

Õsneest mõista sai ta wiimaks oma jõu pärast üle maa kuulsaks ja mitmest kohast tu-

liwad inimesed senna, kes teda enestega ligi tahtsiwad wõtta. Nad lubasiwad t'ale suurt palka ja heaste süüa, aga Herrman naeris neid wälja ja ütles: „Mis mõtlete teie siis? Siin külas olen ma sündinud ja süia tahan ma ka paigale jääda.“

Wahel ajal oli Herrman aega mööda nõnda pikkaks kaswanud, et ta jalatallast kunni pea-laeni täis kuus küünart pikk oli. Kangel ei olnud jõu ja tugewuse poolest tema sarnast leida, aga niisamuti ka mitte headuse poolt. Wiha ja kawalust ta ei tunnud, nõnda et üks wäike laps temaga teha wõis, mis ta aga tahtis. Inimesed arwasiwad, et ta olla rumal ja mõistmata, aga see 'polnud sugugi tõsi. Temal oli hale meel selle üle, et inimesed kõik sugu wäikesid töösid suure waewaga pidiwad tegema. Oleks ta seda aru saanud, et talupojad kawalusega tema jõndu eneste heaks tahtsiwad pruukida, siis oleks ta nendega üsna teistmoodi wälja astunud.

Kõige oma jõu juures oli Herrman siiski üks waene mehike, sest ta ei mahtunud kuskile majasse ja kui ta oma emaga rääkida tahtis, pidi ta maoli pörandal maas seisma.

„Ma tahan õite enesele ühe maja ehitada,“ ütles ta ühel pääwal iseenele, „sest puu ürike on juba ammugi wäga wäike, ja ma ei wõi seal fees mitte enam püsti maas seista.“

Ta läks jälle kwiimurdu, murdis kiwa ja tegi enesele neist uii kõrge tornide ja kamb-

ritega maja, et ta seal sees ennast lahkestel liigutada võis. See maja sai tugema Herrman'i loss nimetatud, sest ta nägi ka tõeste kui üks suur loss välja. Siin puhkas ja magas ta prii tundides. Suuremad metsa elajad jäiwad aga ikka vähemaks, ja ta pidi mõnikord mitu penifoormad ärajooksma, enne kui ta mõne elaja kätte sai. Kõik sugusid suuri töösid tehes oli ta kakskümmend aastat wanaks saanud, siis wõttis ta nõuks sealt maalt teise külge wandertada, sest talupojad sundisiwad teda kõik tegema, aga ei annud temale ilma siia. Mõni kord pidi ta terve nädal nälga kannatama.

Kui ta seda nõu korda tahtis saata, tuli üks tark naene tema lossi ja ütles: „Herrman, ära mine mitte siit ära, sest sa oled suure asjade tarwis välja walitsetud.“

Need sõnad läksiwad temale südamesse, seet ta arwas, et talupoegadel oleks temale weel palju suuri töösid anda ja ta ei wõinud neid mitte maha jätta; just seepärast mitte, et ta oma ema teda väga südamest palus.

Seal istus ta perseli maha, andis oma emale suud ja ütles: „Ole wait ma tahan siia paigale jääda ega enam ühegi kutsumisest kuulda.“

Ena rõõmustas ennast selle üle ja nimetas teda sellepärast enese heaks armsaks Herrman'iks.

Teine peatük.

Sell ajal, kui kange Herrman kakskümmend aastad wanaks sai, tulivad wõerad sugu rahwast suure laewadega mööda Reini jõge alla. N'ad nägivad wäga imelikud wälja, sest n'ad oliwad pealaeft kunni jalatallani raudse riietega kaetud, nõnda et nende näod aga üksi wälja paistfiwad. Nende hirmsa inimestel oliwad hirmsad sõjariistad kaasas. Nendega löiwad n'ad kõik inimesed maha, kes mitte nende tahtmise järele ei teinud. N'ad tulivad igal pool kaldasse, kus ilusad majad oliwad ja kus head saaki loota oli.

Wandudes tulivad n'ad maale ja ajasiwad inimesed eneste majadest wälja ja wõtfiwad kõik nende warandust, kõik walmis saanud wilja ja kõik maa eneste walitsuse alla, sest n'ad ütlesiwad: „Kõik maa ja mis selle sees on meie.“ Talupojad teadsiwad küll, et see mitte tõsi ei olnud, aga n'ad ei jõudnud mitte wastu panna. Aga kui häda ikka suuremaks läks, nõnda et talupojad enam ei teadnud, mis moodi n'ad endid ja eneste lapsi toitma pidiwad, pidasiwad n'ad nõu, mis moodi wõerad pidiwad maast wälja aetud saama. Kõik rahwas wõtfiwad sõjariistad kätte ja hirmus sõda hakkas, milles aga wõerad suurema sõja kunsti pärast wõitjaks jäiwad. Aega mööda wõtfiwad n'ad kõik maa Reini jõe äärt mööda eneste alla ja walitse-

siwad nii kuidas n'ad ise tahtsiwad. Aga sest ei olnud neil weel mitte küll, et n'ad waeße alamate elumajad ja wara käest ära kiskusiwad, waeßed talupojad pidiwad ka weel neile tegu tegema ja ilma lõpmata sisse tungijatele tööd tegema. Nende kujud käisiwad pitka keppidega majast majasse ja sundisiwad waeßeid inimesi wõitjate juures tegu tegema. Ühe eest pidiwad n'ad kündma, külwama, lõikust kokku korjama ja rehte peksuma, teisele puid raiuma, ja wädama, kolmandamale kiwa lõhkuma ehk majas ja aedas tööd tegema. Herrad istusiwad kõrwas ja waataisiwad aga pealt. Igi ei pannud n'ad kätti külge aga kui mõni waene teoline wähe seisatas, siis peksiwad n'ad teda köhe keppidega ja wandusiwad ise koledate seal juures. Talupojad pidiwad seda kõik kannatama, ega wõinud midagi parata; nende wiha aga kaswas päaw päawalt, ja üks uus sõda oli jälle karta.

Seal sündis, et ka Dattensfeld'i talupojad ja ka tugewa jõuga Herrman tegu sunniti tegema. Herrman hakkas täie jõuga selle üle naerma, et ta wõera inimestele tööd pidi tegema ja ta ütles nende soldatitele kes teda ära pidiwad wiima: „Teie ei ole wist jõugi täie aru sees, et teie mind siit ära tahate wiia. Kas ei ole mull siin mitte tööd küll? Miks-pärast pean ma siis siit ära minema?“

See soldat kes temaga rääkis oli tema kõr-

was üks härjapõlwe meheke ja Herrman oleks teda wõinud ümber puhuda, kui ta oleks tahtnud; t'al näitas ka selle peale suur himu olewad. Seal astus aga see tark naene tema juure ja ütles: „Herrman, mine ligi, sest Jumal on sind suure asjade tarbeks wälja walitsenud.“

„Seda oled ja mulle juba korra ütlenud,“ wastas Herrman, „aga ma ei tea mitte mis sugused asjad need peawad siis olema, aga ma lähen siiski, seepärast et see sulle rõõmu teeb.“

Seal astusiwad soldatid ligemale ja sidusiwad teolised kõiedega kinni, et n'ad mitte ära ei jookseks. Herrman aga ütles: „Kasige oma kõiedega kus pagan; ma ei lase ennast ka mitte siis siduda, kui teid terve tuhat siin oleks. Ma annan teile oma sõna, et ma mitte ei põgene, ja sest peab teile küll olema.“

Aga kui soldatid teda sellegipärast siduda tahtsivad, lükkas ta neid naerdes kõrwale, wiskas kõige julgema kui palli õhu sisse ja püüdis teda siis kättega jälle ülesse. Üks teine tahtis seda nüüd katsuda, aga sellel läks ka nii samma ja ta pildus nüüd mõlemaid mehi nii kawa wastu taewast, kunni n'ad paluma hakkasiwad ja teda enam siduda ei lubanud.

Naerdes pani ta neid nüüd maha ja sammus teoliste kõrwes edasi. Ta katsus küll igade pidi enese sammusi lühentada ja teolistega ühte jääda, aga ta ei wõinud. Mõne minutiga oli ta pool penikoormad ees; ootas aga iga lord,

kunni teised jälle järgi jõudsiwad. Wiimaks sai aga ta himu ootamisest täis, sammus ruttu edasi ja jõudis lühikse ajaga Reini jõe ääre, kus ta tegu pidi tegema.

„Herrad,“ hüüdis ta seal, „teised tulewad taha hillufeste järele. Rubage, et ma nii kaua puhkan, kunni n’ad süia jõuawad.“

Ilma wastust ootamata wiskas ta ennast firewile maha ja jäi pea magama. Wõerad oliwad tema juuruse üle üsna ehmatand, käisiwad ettewaatlisult tema ümber ja ütlesiwad üks teisele salaja, et see koljat neile palju häda saaks tegema, kui n’ad temaga mitte heaste ümber ei käiks.

„Üks nendest aga, kes terawaste tema otja oli waatanud, ütles: „Ärge kartke, see on jo näha, et ta üks hea mees on, kes enesega kõik teha lasseb. Minu ainuke mure on see, et ta mitte laisk ei peaks olema.“

Seal läksiwad n’ad jälle julgemaks, sest see kes nõnda rääkinud oli, sai üheks targaks meheks armatud. Wastu õhtud tuliwad ka teised, ja soldatid oliwad rõõmsad, kui n’ad kanged Herrman’i juba eest leidsiwad.

Nüüd äratas kõige auusam wõeraste hulgast teda ülesse. Herrman kargas jalge peale nii mis maa põrus ja õerus enese filmi. „Kuidas on so nime ja kust sa tuled?“ küsis wõeras funingas tema käest.

„Ma tulen Dattenfeld'i mägedest ja mind nimetaksie tugewa jõuga Herrman.“

„Ja kuidas oled ja nõnda suureks ja tugevaks kasvanud?“ küsis kuningas edasi.

„Ma olen seitse aastad oma ema rinda imenud, armas herra,“ vastas Herrman, „ja olen seepärast nõnda suur ja tugew.“

Ka kõik teised küsimised vastas ta wagusi ära. Seal läksivad mõrad julgemaks ja ütlesivad: „Kondi ja luude poolest on ta kui üks eliwant, aga meele poolest täieste alles laps; meie saame temast suurt kasu saama.“

Wahel ajal oli õhtu kätte jõudnud ja teolised heidsivad puhkama; ka Herrman tegi sedasamma ja norises pea nõnda et lehed pirude otsas wärisesivad. Teisel hommikul tõusivad teolised warakult ülesse ja hakkasivad rehte peksma. Herrman aga magas alles kui kot. Kui see aga wäga kaua tuuris, sai ta ülesse äratud ja kuningas ütles: „Küüd nään ma, et ja üks pääwa waras oled ja mitte tööd ei taha teha.“

„Hohoh!“ hüüdis Herrman ülesse karates; „ma pean ometi waatama, kas teised mehed tõeste siis nii palju on teinud, et ma neid mitte enam kätte ei wõi saada.“

Ta jooksis rutuste rehe juure, kus teised teolised tööd tegivad. Senna jõudes hakkas ta juure healega naerma ja hüüdis: „No waat' kus mull lamba pead on, n'ad teewad selle töö

pärast nii suurt kisa. Kui n'ad mitte paremine ei jõua, siis ei saa n'ad ühe kuuga ka mitte walmis; mina aga teen kõik seda wara lõuneks walmis, tuulan wilja ära ja wiin teda ka weel aitadesse.“

Kui wõeraste kuningas seda kuulis, tuli ta rehe juure ja ütles: „Käädid ja tõt, ehk tahad sa meid pilgata?“

„Mis pilgata,“ wastas Herrman; „teie armate et ma seda ei wõi. Ma wõin ka seda tööd pahema kääga lõuneks walmis teha. Aga armsad herrad, seesugune suur töö teeb ka kõhu toledaste tühjaks ja filmad uniseks. Seepärast andke mulle nii palju õlga kui ühe wankre peale mahub, ja andke mulle leiba ja liha, nii palju kui ma süüa wõin. Tahate teie seda kõik mulle anda, siis peab töö warsti walmis olema.“

Wõerad naersiwad seesuguse jutu üle ja lubasiwad nalja pärast temale seda palka ja röömustasiwad selle üle, et n'ad teda ninat pidi wõisiwad wedada ja mõningad ütlesiwad: „Kui wälja tuleb, et ta üks kiidukot ja walelik on, siis tahame meie teda nõnda nuhelda, kuidas weel keegi 'pole nuhelda saanud.“

„Hoidke endid minust sandiste rääkimast,“ hüüdis Herrman, „sest teie peate teadma, et ma weel ilmaški waletanud 'pole, ja et ma seda ka ilmaški tegema ei saa.“

„Ära lobise mitte nõnda palju, waid wõta wart kätte,“ ütles kuningas.

„Paganah pihtra! Mina pean seesuguse hamba torkimise orgiga tööd tegema. Nii tõeste, kui ma kange Herrman olen, tahan ma omale see suguse warda teha, mis sugust weel ükski teie hulgast näinud ei ole. Dodake aga wähe aega, siis peate teie nägema, et ma mitte üks kiidukot ei ole, waid üks tubli töötegiija.“

Nende sõnade järgi läks ta pitka sammudega metsa poole. Wõerad läksiwad tema järele et waadata, mis ta teha tahab, aga n'ad jooksiwad endid üsna hingetumaks ja ei wõinud ometi temaga ühte jääda. Kui n'ad kõrgustiku peale jõudsiwad, oli Herrman juba all orgus tamme tüwide wahel. Ühe puu, mis paras jäme näitas olewad, tõmmas ta kõige juurdega maast ülesse. Peale selle kui ta mulla ja munda juurede küljest maha oli raputanud, tõmmas ta ka ühe sirge männi ülesse, wõttis neid mõlemaid õlale ja sammus lauldes rehe poole tagasi.

Wõeraste peale, kes pealt oliwad waatanud, tuli juur hirm ja n'ad ütlesiwad: „Kui Herrman oma jõudu meie wastu tahab pruukida, siis wõib meie käsi weel pahem käia, kui soldatitel, kellega ta palli on mänginud.“

Rehe juure jõudes tõmbas Herrman kerwe kätte ja tegi mõne hoobiga tamme ladwa ja tüwi otsast lühemaks; seda samma tegi ta ka männiga. Nüüd sidus ta männi ühe laewa-

kõiega tamme külge kinni. „Soo, see on minu wart,“ ütles ta, „ja ma wean kihla, et teie weel niisugust mitte 'pole näinud.“

Nüüd läks ta rehe alla ja wistas wilja kõik ühte hunnikusse. Nüüd aga puutus tema wart laud katukse külge. „Oh seda wõib kergeste muuta,“ ütles ta naerdes, tõstis katukse pealt ära, ja pani teda wälja maha. Kui ta teiste suureks imeks ühe filmapilguga küüni teiseks oli muutnud, hakkas ta oma ilmatu suure wardaga wihudele walu andma. Need oliwad aga ka mehised hoobid, nõnda et õled kui lume kibemed ümber lendasiwad ja rehe põrmanda sisse suured augud järele jäiwad. Pealt waatajad seisiwad ilusti kangel, sest n'ad kartsiwad, et suur wart wõiks korra kõie otsast lahti minna ja neid arapurustada.

Zuba poole tunni pärast oli ta walmis; aga wili pidi weel tuulatud saama. Aga ka see ei olnud temal raske, sest ta wõttis laud katukse, pööris seda ümber, puistas wilja kõige haganatega jenna sisse ja hakkas nüüd tuulama. Ta wistas wilja kõik ülesse kõrgesse õhu sisse ja püüdis siis teda jälle ülesse. Nõnda lendasiwad haganad kõik oma teed ja puhas wili jäi suure sarja sisse järele.

Nüüd puistas ta wilja suure kottide sisse, wõttis neid kui jule kotta ennese õlade peale ja kargas mööda redelid ülesse aida peale, kus ta wilja põrmandale maha puistas.

„Nüüd pane aga ka jälle katus peale;“ ütles selle omanik.

„No muidugi,“ vastas Herrman ja võttis ühe käega katukse nurgast kinni ja pani teda oma wana koha peale tagasi.

Sundijad herrad oliwad wäga rõõmsad ja mõtlesiwad, tema suur jõud saada neile kõige paremad kasu tooma; kui aga Herrman lubatud palka küsis, kehitasiwad n'ad õlasid ja arwasiwad et ka sõna murdmist saab kannatama. Herrman aga tahtis sõna peetud saada ja pani seepärast ise kaks härga wankre ette ja hakkas õlga peale panema. Koorem tõusis ikka kõrgemaks ja kõrgemaks ja sedamööda ka raskemaks. Wiimaks sai ta walmis ja hakkas härgi ajama, aga need ei jõudnud ilmatu suurt koorimad mitte paigastki liigutada. Kolin korda piitsutas ta neid tubliste, aga asjata. Seal sai ta wähe wihaseks ja karjus: „Kui teie mitte seda wiletsad laste wankert widada ei jõua, siis ei ole teie ka mitte selle toidu wäärt, mis teie sööte, ja on kõige parem kui ma teid kereesse panen.“

Nende sõnadega andis ta härgadele rusikaga otša ette, nõnda et n'ad häälitsemata lõhkise peadega furnult maha kukkusiwad. Seal naeris ta waljuste ja wiskas mõlemad härjad koorima otša.

„Soo, armsad herrad,“ ütles ta, „nüüd on mul õlga magamise ja liha õhtu söögi tarwis,

aga leiwad puuduvad weel, neid saan ma pä-
rast poole tooma.“

Nende sõnadega wõttis ta wanre aiasid
peusje, wilistas üht lustilist tüükifest ja sõitis
jelle koormaga ära, nii kui oleks üks ainuke
kubu õlga wanre peal olnud.

Kolmas peatük.

Kui wõerad nägiwad, kuidas ta tugewa
härkadega ümber käis ja neid ühe ainukesse ru-
sika hoobiga furnuks löi, ütlesiwad n'ad ise-
keskes: „Selle inimese jõud on töö tarwis
hea, aga ta wõib ka wiimaks meile kõigile
surma tuua.“

„Ah ärge olge ometi mitte nõnda kartlikud,“
ütles üks nendest, „kas teie ei nää siis sugugi,
kui hea südamega inimene ta on? Kõik mis
teda kästakse teeb ta kui üks laps, naerab üsna
rõõmsaste, ja hakkab hea meelega töösse.“

„Ah mine ja oma jutuga metsa,“ wastas üks
teine, „ka kõige parema inimesel on mõnikord
kurjad tunnid, ja kui ta kord wihaseks saab,
siis oleme meie kõik kadunud.“

Ka teised arwasiwad seda ja ütlesiwad:
„Meie peame seda inimest eneste kaela pealt
ära saatma, ja mida warem seda parem.“

Aga n'ad ei teadnud mitte, kuidas n'ad
teda surmama pidiwad. Seal ütles üks, kes

iseeneſe meeſelt õige tark oli: „Andke temale täna õhtu niipalju ſüüa, kui ta tahab, ſiis saab ta kui ſiil magama jäema, ja meil ei ſaa mitte raske olema teda magamife peal ſurmata.“

„See on õige nõu,“ ütles kuningas ja käſkis temale nii kohe kaks tſetweriku jahu anda, et ta ſelleſt enesele ja teiſte teoliſtele leiba pidi tegema.

N'ad panivad jahud wankre peale ja wiſiwad ſelle rehe juure, kus ta oma laagre paiga üleſſe oli löönud. Ta wõttis jahud naerdes wastu ja kandis leiwategemife majasſe, mis rehe kõrwas ſeiſis. Nii kohe puistas ta jahud leiwa küna ſiſſe, walas wet juure ja hakkas ſõtkuma. Wähe aja pärast oli tainas walmis. Kuna ſee müüd hapnes, pani ta puid ahju ja tegi tõeſte päris põrgu tule üleſſe. Siis tegi ta taignaga leiwad walmis ja pani neid ühe suure laua peale. Wähe ajal oli ahi tuli punaſeks läinud. Ta wõttis ſeepärast üle jäänud tuld wälja, pühkis põranda ühe märja õle kubuga puhtaks, pani leiwad ſiſſe ja määris ahju ukſe ſauega kinni, et ſoe mitte wälja ei wõiks minna.

„Müüd jääb mull weel iluſti aega üle, et ma oma härjad ka ära wõin tappa,“ ütles ta rõõmſaste ja hakkas ka kohe tööſſe, et neid tükiſeks katki lõigata. Kui ta ſellega walmis oli, wõttis ta ahju ukſe weel kord lahti, lükkas liha ſiſſe ja ſauegas ſiis ukſe jälle uueſte kinni.

„Nüüd on mull aga ka üsna pörgu pala,“ ütles ta iseeneses; „ma pean õige ojuma minema.“ Ruttu võttis ta ennast riidest lahti ja kargas Keini jõkke ja ojus seal ümberringi, kõige armsamine ja kauemine seal, kus west kõige karedamaste jooksis. Tema waenlased, kes teda maoli pajude sees luurasivad, ootasivad rõõmuga seda filmapilku, millal jõgi teda ära saaks neelma; aga seal oleks n'ad kava wõinud oodata. Herrman ei teinud kõige suurematest laenetest midagi wälja; ta läks kui kon wee alla ja tuli jälle pea siin pea seal nähtawale. Wiimaks tundis ta ennast jälle karastatud olewad, tuli kaldasse ja ruttas selle rehe juure, kus leib ja liha wahel ajal küpsaks oliwad saanud. Ta sõi ja sõi wäga hea isuga. Kui ta enese nälga täitnud oli, firutas ta ennast õlge peale maha ja jäi pea magama. Range norisemine ulatas ka tema waenlaste kõrwu ja need arwasivad esite, et kange müristamine tulemas olla. Kui n'ad aga märkasivad, et see Herrman oli, ütlesivad n'ad üksteisele, et nüüd paras aeg olla koljati tosku wälja wõtta. N'ad wõtsivad pittad piigid kätte ja läksivad taha ja etteaatlikult rehe juure.

Seal seisid koljat firewile selg nende poole pöördud ja pani oma hinge õhuga õled liikuma.

„Edasi, edasi,“ sosistas kuningas, „torkage eneste piigid temale südamesse, siis ei ole meil temast enam midagi karta.“

Edasi minemine läks aga muidu kaunis pitkamesti edasi, sest eht kül Herrman magas, aga teiste püksid wärisesiwad sellegipärast hirmu pärast jalgas. Wiimaks jõudsiwad n'ad ometi tema juure ja torkasiwad eneste piigid tema kehasse.

„Ah need pagana kerbud!“ ümises Herrman ilma et ta ülesse oleks ärkanud ja löi pahema jalaga enese ümber. See juhtus kahe piigimehe pihta, kes ka kohe surnult maha kukusiwad. Teised paniwad suure hirmuga põgenema ja oliwad rõõmsad, et eluga putku saiwad panna.

„Mäete teie nüüd, kuidas meie wendade käsi on käinud?“ ütlesiwad n'ad. „Ta tappis ilma tahtmata kaks inimest ühe jala hoobiga. Mis peab meitest siis saama, kui ta wihaga meie peale tuleb?“

„See on tõsi,“ wastas kuningas, „aga wõimusega ei wõi meie mitte midagi teha, meie peame kawalust pruukima. Kes teab nõu?“

N'ad mõtlesiwad edasi ja tagasi, wiimaks ütles üks: „Ma tean nõu. Kas ei ole meie mitte üht wanaaegsed kaewu leidnud, mis wiiskümmend sülda sügaw on? See on kõwa kalju sisse raiunud. Kui ta seal all oleks, siis wõiks meie teda kiwidega surnuks wisata, ilma et ta ennast kaitseda wõiks.“

See nõu oli kõikide meele pärast, ja kui hommiku kätte jõudis, läksiwad n'ad küüni juure

kus n'ad hulga teofisi leidfiwad, kes fibedaste kaebafiwad, et n'ad midagi 'pole eila lõunast saadik süüa saanud.

Sundijad paniwad waewalt neid tähele, n'ad mõtlefiwad aga üksi kuidas Herrman'i wõrku meelitada. Ta norises alles ikka ühte joont. N'ad wiifiwad mõlemad surnud ruttu kõrwale ja äratafiwad teda ülesse.

„Tõuse ülesse, Herrman,“ ütles kuningas, „ja ütle meile mis sa nende jahudega oled teinud, mis meie eile andsime sulle leiba teha, sest sinu wennad kaebawad, et n'ad midagi' pole süüa saanud.

Herrman õerus enese filmi ja sirutas enast et kondid ragisesfiwad, ja mõtles siis, kus need jahud jäänud oliwad. „Midagi iseäraliku mitte,“ ütles ta wiimaks; „ma olen seda leiwaks teinud ja leiwa olen ma härjaprae kõrwa ärasöönud. Rahju et mitte ühte raasukest üle ei ole jäänud, muudu oleks ma hea meelega oma wendadele ka midagi annud. Aga see söömaaeg mekkis ka mulle wäga hästi, ja kui teie mulle täna jälle nõnda süüa annate, siis tahan ma heameelega kõik teie tööd ära teha.“

„Noh seal wõib juba nõu leida,“ wastas kuningas. „Meil on üks jüganu kaew, mis täis muda on. Kui sa seda ilusti ära puhastad, siis pead sa niisamma süüa saama, kui eila.“

Herrman kargas maast ülesse ja lubas kohe töösse hakata. N'ad säadifiwad nüüd kaewu kohta tugewa ploki ülesse ja fidufiwad ämbre asemel

ühe suure pesupali nööri otsa. Herrman fargas fiske ja teised lastfiwad teda alla. Alla jõudes tõstis ta muda ja kiwa pali fiske, nõnda et see iga filmapilk täis oli ja kümme meest küll ülesse ei jõudnud tõmmata.

Kuningas käs kis nüüd enese mehi lähedalt kiwinurrust kiwa kaewu ääre weeretada. Seda tegiwad n'ad hea meelega ja töiwad arutu hull fuuri kiwa senna.

Nüüd käs kis kuningas kiwa kaewu wiwata. Mitmed oliwad nõnda rasked, et neli meest neid waewalt tõsta jõudfiwad. Kõik need wuhijefiwad ilmatu suure mürinaga alla, nii kui oleks kõik see kaew kokku langenud.

Nüüd arwafiwad n'ad Herrman'i tõeste puru olewad. N'ad hakkafiwad rõõmu pärast õiskama ja heidfiwad maoli kaewu ääre peale, et endid tema arapurustud teha üle rõõmustada. Aga n'ad olwad wäga wara õiskanud, sest Herrman seisis kaewus piusti ja hüüdis wähe wihaselt ülesse: „Waatake ometi wähe järele, inimesed, ja ajage ometi need kanad ära, sest n'ad fibliwad mulle liiwa filmadesse, nõnda et ma seda wiisi sugugi enam tööd ei wõi teha.“

Wõerad lõiwad kassa kokku ja ütlesiwad: „Kui ta need suured kiwid liiwaks peab ja neist sugugi haawatud ei saa, siis ei wõi teda ka tõeste keegi mitte kuidagi moodi ära surmata.“

Herrman, kes sugugi ei olnud märkanud, et n'ad teda surmata tahtfiwad, hüüdis rahuli-

kult ülesse: „Kaitske eneste konta, sest nüüd tuleb rahet alt ülesse.“ Nende sõnadega hakkas ta kiwa alt ülesse pilduma, nõnda et kangel ümberringi kiwa sadas. Koljat isi laulis üht röömuft tüükifest ja ütles siis: „Kui teie kanu nüüd mitte ära ei aja, siis wiskan ma teid kõiki furnuks.“

Wõerad pidasivad nüüd üsna wihaselt nõu, kuidas n'ad nüüd ühe teise moodi peal temale kurja wõiks teha. Aga ükski ei tahtnud nõu leida. Seal ütles wiimaks üks mõlder: „Minu weski juures seisab üks ilmatu suur weskiikiwi, kui meie seda alla weeretame, siis peab ta pea ikka puru olema.“

Ka teised olivad ses nõus ja üks tosin tugewaid mehi weeretasivad suure waewaga weskiikiwi kaewu ääre. N'ad weeretasivad seda alla ja hiiüdiswad röömuga: „Nüüd on ta otjas, ja see kaew saab tema hauaks!“

Herrman kuulis seda kisa ja waatas ülespidi. Kui ta suurrt weskiikiwi tulewad nägi, sirutas ta oma käed wastu, püüdis seda ülesse ja pani siis enese pea läbi augu. Ta sai nüüd küll aru, et need mitte kanad ei olnud, aga ta arwas, et herrad wäikest nalja tahtsivad teha ja hiiüdis ülesse: „Armsad herrad, ma tänan teid selle ilusa kaelakrae eest, ma tahan seda teie mäalestuseks hea meelega kanda.“

Wõerad ei teadnud jügugi enam, mis n'ad tlema ehk mõtlema pidiwad, kui n'ad teda

eneise kiwist kaelakraega wirgaste nägiwad tööd edasi tegewad.

Tõmmake, tõmmake,“ hüüdis ta, „muidu ei saa kaew mitte õhtuks walmis ja ma jään ilma söömata.“

Pesupali käis jälle ülesse ja alla, ja sai nõnda palju munda ja kiwa ülesse tõmmatud, et sellega ühte kuuristikku oleks wõinud täita.

Waenlased oliwad eneste julgust juba pea-
aegu kaotanud, ja ei teadnud enam midagi ette
wõtta. Nüüd tuliwad n'ad ühe põrguliku
mõtte peale. Keini jõe kaldal seisis üks suur kel;
see pidi ühte torni tõmmatud saama ja oli
wäga suur. Seda tahtsiwad n'ad temale pähe
wisata ja nõnda tema eluküünalt ära puhuda.
N'ad rakendasiwad kahetja hobust kella ette ja
tõiwad teda kaewu ääre. Suure waewaga liik-
kasiwad n'ad seda kaewu; aga nende arwamine
ei olnud jälle mitte õige, kui n'ad uskusiwad,
et see raske kel t'ale pidi midagi wiga tegema. Ta
kukkus just koljati pähe, ja jäi senna, kui üks
kübar seisma. Seal jättis ta oma tööd wähe
seisma ja hüüdis naerdes ülesse: „Armsad her-
rad, ma tänan teid selle ilusa kübara eest!“

Wõerad ei teadnud enam, mis n'ad ehma-
tuse pärast pidiwad tegema, ja arwasiwad, et
temast kuidagi wiisi jagu ei wõi saada. Seal
andis üks müürisep udu kaewu pealt kinni
wõlwida ja teda nõnda nälga lasta surra.
Kui nüüd Herrman wiimase pesupali täie liiwa

ülesse saatis, hüüdis ta: „Kaew on nüüd puhas, laske pali weel kord alla, siis tulen ma ise ka ülesse!“

Tema waenlased aga ei lastnud pali mitte enam alla, waid hakkasiwad wõlwima, ega kuulnud tema hüüdmist mitte. „Mis teie teete siis nüüd seal ülewel?“ hüüdis ta; „ma arwan teie wõlwite wiist pealegi kaewu kinni.“

Seda tegiwad n'ad ka tõeste ja kui wiimane kiwi pandud oli, siis hakkasiwad n'ad kolidaste naerdes selle peal tantsuma.

„See ei ole mitte üks hea pali,“ ütles Herrman, „sest õht lõpeb mull ära! Ma saan aga ennast ise aitama ja ei prungi nende pali sugugi.“

Ta hakkas nüüd mööda müüri üles poole ronima. Ülesse jõudes liikkas ta wõlwi oma kellaft kübaraga sisse ja fargas naerdes wälja. Seal põgenesiwad wõerad igasse külge laiali, sest n'ad arwasiwad, et nende wiimane tunnike tulnud olla. Herrman jooksis nende järele, nõnda et kõht wabises, sest ta arwas weel ikka, et n'ad nalja teewad.

Peale selle, kui ta paar tükki nendest kätte oli saanud ja neile midagi häda ei teinud, tuliwad ka teised kofku. Seal andis ta neile kät, ja tänas neid mõlema kingiduste eest. „Teie mälestusjeks saan ma neid kandma, kuni n'ad ära kuluwad,“ ütles ta, „sest teie olete minu wastu lahked ja sõbralikud olnud.“

N'ad ei uskunud neid sõnu mitte; kui n'ad aga nägivad, et see tema terve tõi oli, siis põlgasivad n'ad teda ja ütlesivad: „See inime ne wõiks meid enese wäikse sõrmega maha lüüa, aga tema rümalus on weel suurem, kui tema jõud.“

Herrman, kes nende kurjast kõnedest midagi ei teadnud, ütles kõige armsama healega maailma pealt: „Andke mulle weel üks töö, sest ma olen nüüd korra joone peal ja õhtu jõök ei meki mulle sugugi, kui ma mitte wä find 'pole.“

Waenlased läksivad nüüd jälle julgemaks ja ütlesivad, et weel kõik sugu töösid olla, aga n'ad tahta enne pool tundi järele mõtelda, mis sugust n'ad temale kõige enne annaks, ta pidada nii kawa ootama, kunni n'ad tagasi tulewad.

Neljas peatük.

Kui n'ad ükski oliwad, mõtlesivad n'ad edasi ja tagasi, ja arwasivad, et inimesed temale midagi häda ei wõi teha.

„Koh, kui inimesed midagi temale ei wõi parata, siis saab kurat seda ikka wõima,“ hüüdis üks neist. „Ma arwan meie jaadame teda alla tondiweskisje, sest sealt ei ole küll enam ükski tagasi tulnud.“

See nõu oli kõikide meele pärast ja n'ad

lääsivad Herrman'i juure tagasi, kes neid juba rahutumalt ootas.

„Herrman, seal all orgus on üks westi, seal pead ja meile mõni kot jahu jahwatama,“ ütles kuningas.

„Hm,“ vastas Herrman, „see on jo üks üksna lihtlabane töö, ja ma arvan seda võib igauks minu sõbradest enese peale võtta.“

„Sa eksid, Herrman; senna on üht isiaraliku julgust tarwis.“

„Seda ma ei mõista mitte!“

„Noh siis tahan ma sulle seda ütelda: Seda westid ei nimetada mitte muidu tondiwestiks, sest üks tont elab tõeste seal sees, ja pöörab iga ühel, kes senna sisse julgeb minna, kaela ümber.“

„Hohoo! Ma ei tunne seda herra tonti küll mitte, aga mul on himu temaga jõudu katsuda, ehk enese meistert leida ehk temale nõnda anda, et ta tulewikus inimesed rahule jätab. Andke wili jüa?“

Ta wöttis kaks suurt koti täit õlale ja sammus alla oru poole. Gest otsa oli kõik wäga kena, paremal ja pahemal pool seisiwad rohelisted põesad, mille sees ööpikud ja muud linnud laulsiwad; aga aega mööda kadusiwad puud ära ja mida madalamasse ta jõudis, seda koledamaks läks see maa jagu. Wiimaks jõudis ta ühe sügawa kuristiku sisse, mille sees westi wahutades kaljude wahel edasi wõolas. Oma

jalge ees all eemal nägi ta nüüd westi paistwad. See oli üks wana, must ja üsna kole maja, mis tondile just paras elupaik nähti olewad.

„Ma arwan, et see rop mees saab kodu olema, et ma ta wammust wähe lõhkuda wõin,“ torises Herrman ja sammus läbi aja edasi. Nüüd seisjis ta westi ukse ees, mis üleüldse paksu rauaga kaetud oli.

„See, holla!“ hüüdis ta, „tehke lahti, sest mull on jahu tarwis.“

Kolmford uuendas ta oma hüüdmist, ilma et ta wastust sai. Seal lõi ta jalaga wastu usti, nõnda et lukud ja riivid katki laskisid ja üks kaugele westi sisse lahti lendas. „See holla!“ hüüdis ta weel üks kord, ja et ta ka nüüd wastust ei saanud, siis wiskas ta wilja kotid seljast maha ja käis kõik westi kambriid läbi, et tonti-ülesse otsida. Kõik oliwad tühjad, pimedad, mudased ja lagunud, nii kui ei oleks sajalt aastal ükski inimene tondiweski eest hoolt kannud.

„Ehk aga on tont keldris,“ ütles ta iseeneses ja läks ka jenna; aga kedagi ei olnud näha. „Bagaana päralt,“ hüüdis ta, „kui tont mitte kodu ei ole, siis pean ma iseennast aitama!“

Ta läks jälle ülesse jahwatamise tuppa, kus nõnda pime oli, et ta enese käsja filmade ees näha ei wõinud sest aknad, mis seal oliwad, oliwad kõik ämbliku wõrkudega üsna

finni kaetud. See ei olnud mitte tema meele pärast ja ta ütles: „Tont näitab mul üks esimene porilakkuja olevad. Ma tahan t'ale furd näidata, kuidas üks õige westki peab wälja nägema.“

Kätega katsudes mööda seinä äärt edasi ronides juhtus ta ühe akna juure; seda fiskus ta lahti ja laskis tuult sisse tulla. Tuulega ühes tuli ta wähe walguft sisse ja ta nägi omaks suureks ehmatuseks, et teised aknad niisamma finni kaetud oliwad. Ka laest kõlkusiwad kummi põrandani ämbliku wõrgud maha.

„Kui tont minu tüdruk oleks, küll ma teda puhtust tahaks tundma õpetada,“ müras ta; „aga tema mehike on igade pidi üks kelm, sest ta pole sugugi kodu waid hulgab wäljas ümber.“

Nüüd läks ta wälja ja leidis, ei westkitiif palju kõrgemas seis, kui westki. „See tuleb jo minule heaks,“ ütles ta ja läi jalaga müüri sisse ühe angu ja kaewas nüüd westkitiigist kummi selle anguni ühe kraawi nõnda et westki kolu ja jahwatamise laua peale jookkis ja sealt alumise westki ruumidesse, kus ta uksest wälja jälle ojasse jõudis. Nüüd tõmmas ta ühe puu maast ülesse, sidus hulk õlga selle külge, kastas siis seda suurt nuustikut wee sisse ja hakkas sellega lage, seinu, aknaid ja põrandad pesema. Pea nägi ka westki üsna teist moodi wälja ja päike paistis heledaste sisse.

„Soo,“ ütles ta, „tont võib mulle see eest ka kord head teha.“

Peale selle, kui ta wee jälle oli kinni pannud ja kuiwa õle kubuga natuke järele aitanud ja westi omanik ikka veel mitte ei tulnud, walas ta wilja kolusse ja hakkas ise jahwatama. Ehk ta seda tööd küll enne ilmaski polnud teinud, läks see tema käe sellegipärast väga heasti ja ta rõõmustas ennast selleüle, et ta tööga nõnda heasti walmis sai.

Wilistades ja lauldes käis ta ülesse ja alla ja puistas aeg ajalt wilja kolusse juure. Äkitselt läks taewas pimedaks ja hakkas müristama ja wälku heitma, nii kui oleks maailma ots tulemas. Sellepeale jadas rusika suurust rahet. „Oh häda!“ ütles Herrman, „nüüd peksab rahe kodu kõik minu ema oad puruks. Kui ma kodu oleks olema, siis heidaks ma maoli nende peale ja kaitseks neid ometi!“

Kuna ta oma ema oade üle kahjatses, sündis üks nii äkiline pikse lähwatamine, et ta arwas, westi saada ärapurustud. „Di,“ ütles ta, „näitab nõnda, kui mõtleks müristamine aga üksi kurtide peale.“

Ta oli aga need sõnad waewalt wälja rääkinud, kui üks isemoodi li. lahtisest aknast sisse lendas. Ta oli muidu kõik inimese nägu, muud kui sarwed oliwad t'al peas, üks hobuse jalg, saba taga, üks paar nahkhiire tiibu tõrwas ja sõrmede külges pitkad küüned. See lugu

istus ülesse palgi peale, wahtis põlewa filma-
dega tema otja ja purtskas enese inetuma löu-
gade wahelt tuld ja suitsu wälja.

Herrman waatas imestades ülesse ja ütles
sõbralikult: „Hea sõber, teie ei ole wist kül-
mitte siit küljest, sest teie näate üsna isemoodi
wälja. Tohin ma teada, kust poolst teie tulete?“

Seal hakkas kurat, sest see ta oli, kole-
daste naerma ja ütles ühe healeja, mis iga
teist meest surmani oleks ära kohutanud:
„Ma olen põrgust!“

„Di, see peab wist üks üsna isemoodi maa
olema,“ wastas Herrman. „Ma tahaks hea
meelega ka lord kül seal olla.“

„Ma saan find oma õlade peal senna kand-
ma,“ müras kurat sellepeale.

„Ei, mehike, seda ma ei kannata mitte,“
wastas Herrman, „sest muul on enesel weel
üks paar terweid jalgu ja wõin sinuga jul-
geste wõidu jooksta.“

Üht nii julged wastust ei olnud kurat kül wist
mitte ootanud; wihaselt lõi ta sabaga tema poole.
Seda aga pani Herrman pahaks, tõmmas ta saba
enese kätte ja sidus ta ühe naela külge kinni.

„Tee lahti, ehk —“ karjus kurat.

Hea südamega Herrman ei teinud kellelegilegi
heameelega waewa, seepärast tegi ta kuradi saba
jälle lahti ja ahwardas teda naerdes sõrmega.

Müüd sai kurat wihaseks ja kargas palgi
pealt maha mis põrus.

„Waat', nõnda, mo pois, istu süia minu kõrwa, et meie süin teine teisega wähe lobiseda wõime,“ ütles Herrman.

Seal säadis kurat ennaft tema wastu ja tahtis teda finni wõtta. Herrman aga naeris, nõnda et ta kõht wabises, sest kuradi liigutamised nägiwad üsna imelikud wälja, ja et ta arwama, pidi, et see imelik mees tahta temaga mängida.

„Kuule, mo sõber,“ ütles Herrman, „ma kannatan juba seda, kui meie teine teist natuke ajawiiteks rebime, aga sull on jo küüned kui kasjil; tõmma n'ad ometi natuke sisse, et sa mulle mitte häda ei tee.“

Kurat arwas seda õjaldamiseks ja sirutas enese täpa uueste tema järele wälja.

„Ah soo, sull on üsna tõsi taga,“ hüüdis Herrman, „ja oled minu käe weriseks kratsinud. Kas sa jätad järele wõi ei.“

Uga et kurat seda mitte ei kuulnud, sai ta hinu naljast täis, tõmmas süis kuradi kõrit pidi finni, sidus ta käed ja jalad finni ja pani teda süis seljali pingi peale, nõnda et ta ennaft sugugi liigutada ei wõinud; süis puistas ta nut wilja kolusse, wilistas ise üht tükkkest ja tuli jälle kuradi juure tagasi.

„See, sõber,“ ütles ta naerdes, „süin ema ei ole sull kaua enam küüna lõikanud, mina saan seda nüüd sulle muretssema, süis wõime meie edasi mängida.“ Ta wõttis käärid taskust ja hakkas nüüd küüna lõikama. Kurat karjus ja siples

kül, aga ei aitanud midagi, küüned pidivad ära saama lõigatud. Nüüd tegi ta teda jälle lahti ja ütles: „Ole nüüd üks mõistlik inimene, siis võime meie palju endid rõõmustada.“

Kurat sai sest väiksest proovist aru, et ta Herrman'iga mitte nõnda ei võinud ümber käia, kui teiste inimeste lastega, seepärast katsus ta nüüd teist moodi ja ütles: „Herrman, sa rääkid rõõmust ja oled ise hullem kui ori. Kui sa minu sõber tahad olla, siis kingin ma sulle kulda ja hõbedad ja kõik elu rõõmu; kõik sinu soovimine peab täidetud saama, kui sa minu tahtmist täidad.“

„Tühi lori,“ ütles Herrman, „mul on aga üks soovimine, nimelt iga päev süüa saada, seda võin ma aga ise täita ja ei pruugi selle tarvis mitte ühte sõbra. Mina aga tahan sinu sõber olla, kui sa hooljaste tööd teed ja inimestega hea oled.“

N'ad rääkisivad kül pool tundi nõnda edasi ja tagasi ja kurat nägi, et ta sedawiisi Herrman'ist mitte jagu ei saanud, seal sirutas ta oma käpad uueste tema järele wälja ja karjus: „Sa pead teadma, et ma kurat olen ja et leegi minu vastu ei või panna. Anna ennast alla, ehk muidu käib sinu käsi halvaste.“

Nüüd võis Herrman kül näha, et kurat mitte nalja ei teinud ja seepärast hüüdis ta: „Hohoo, sina oledki siis see kurat! Seal peaks sa aga dige alandlik olema ja mulle ilusaid sõnu andma.“

sest sina oled westki omanik ja oled mind oodata lastnud. Aga et sa oma lõuad nõnda pärani ajad, seepärast tahan ma sulle näidata, et sinu jõud mitte ühte krossi väärt ei ole.“

Kui wälk kargas ta kuradi kõrist kinni ja hoidis teda parama käega kinni, kuna ta pahemaga kolu maha tõstis, nõnda et kiwi nähtawale tuli. Selle peale pani ta kuradi pahemad perssenäffa pidi, westki kiwi peale nõnda et ümber jooksjä kiwi liha kunni luuni kuradi persse pealt maha õerus, ja kurat karjus nõnda wiletsal wiisil, et Herrman seesuguse argduse üle naerma pidi.

„Oh lase mind lahti, lase mind lahti!“ karjus kurat; „ma ei taha sulle enam ilma hädä teha!“

„Selle eest tahan ma juba ise muret kanda,“ wastas Herrman, „aga sa oled väga wilets ja waewaline, seepärast tahan ma siis sinu peale halastada. Ratsu et sa aga nüüd minema saad.“

Seesugust tükki ei olnud kuradil weel mitte enne ette tulnud; ta mõirgas walu pärast, tantsis terwe jala peal ratast ringi ja karjus ühte puhku: „Oh minu perssenäk, minu perssenäk!“

Wiimaks lendas ta aknast wälja. Herrman aga jahwatas edasi ja mõtles, kuidas kurat ometi üks nii wilets ja rumal mehike wõib olla.

Shtu wõttis ta jahukotid õlale ja hakkas nendega tagasi sammuma. Sundijad, kes teda westkisse oliwad saatnud, seisiwad juba ammugi kõrgus-

tiku peal ja waatasiwad weski poole, sest n'ad tahtsiwad näha, kuidas kurat temaga läbi õhu ära lendaks. Kuidas tegiwad n'ad aga suured filmad, kui n'ad Herrmani jahudega nägiwad tagasi tulewad. „Kuidas, kas kurat siis mitte sinu juures ei ole olnud?“ küsis kuningas.

Seal naeris Herrman ja ütles: „Ja see imelik mehike oli küll seal, aga ta on jo nõnda wilets, et mull temaga wähe nalja oli. Kui ta koerust tegi, siis lõikasin ma temal enne sõrmeküüned ära ja pärast jahwatasin ma tema pahema perssenäka ära. Ma wõin kihla widadada, et ta enam weskilistele midagi häda ei saa tegema.“

Bahaselt raputasiwad n'ad eneste päid ja oliwad selle üle wihased, et n'ad temale teist korda kaks härga ja niisamma palju jahu õhtu söögiks pidiwad andma.

Kuna ta omale sööki walmistas, tuliwad kõik tema waenlased kokku nõu pidama, kuidas selle söödiku tossu wälja wõtta, aga ükski ei leidnud nõu. Nende pead oliwad neist imeli-
kuisest asjadest üsna firjuks läinud. Wiimaks wõtsiwad n'ad nõuks ja jätsiwad eneste nõu pidamisest kunni teise pääwa hommikuks.

Viies peatük.

Mitugi mõerast herrat oliwad sell öösel ilma uneta, sest n'ad arwasiwad üsna õieti: „Kui ta kuradist on jagu saanud, siis saab ta meid weel palju kergemini ära mõitma. Nüi pea kui ta märkab, et meie tema waenlased oleme, siis on meiega möödas ja meil ei saa mitte ühte rahulist tundi enam olema.“

Kui n'ad nüüd teisel hommitul supi waagnate juures istusiwad, küsis kuningas, mis n'ad wälja oleks mõtelnud. Keegi ei mõinud wastust anda, üksi kuningaana tegi kawala näu ja ütles: „Ühe ainukesse kuradiga arwan ka minagi walmis mõida saada, aga temale peab neid üks paar sada kaela peale saatma, siis saab ta juba hädasse jääma.“

„Ma auustan sinu tarkust, armas naene, aga kuidas peaks siis seda peale hakkama?“ wastas kuningas sellepeale.

„Midaagi ei ole kergem, armas rumal mees, sest kas kõik kuradid ei ole siis mitte põrgus ühes koos? Ja kui teda jenna saadedakse, siis on ta jo keskkel nende hullas!“

Kõik tänasiwad kuningaanat tema targa nõu eest ja lubasiwad Herrman'i jenna saata. N'ad tõusiwad laua äärest ülesse ja sammusiwad selle küüni juure, kus Herrman alles magustaste magas. Oma ehmatuseks nägiwad n'ad, et t'al oma irae ja kübar weel ikka alles ümber oliwad.

Kui n'ad teda ülesse äratafiwad ütles ta enese filmi verudes: „Herrad, kas teil mulle jälle tööd on anda, ma tahan siis hea meelega tööd ära teha, kui teie mulle jälle nii hea kõhutaie annate; aga seekord tahaks ma ka üks waadi täis mõdu senna kõrwa saada, sest eila õhtu olen ma häbemata jänu kannatanud.“

„Kõik peab sulle antud saama,“ ütles kuningas, „aga ma pean sulle ütleva, et meie sind mitte kuu nõnda toita ei wõi. Enne peab meil raha olema, muudu jääme meie kõik waeseks. Sa pead seepärast pörgusse minema ja kuradi käest ühe koti täie kulda tooma. Tahad sa seda?“

Hea küll, hea küll, ja teie wõite seda tõeste uskuda, et ma tema nahka saan parkima, kui ta mitte heaga enese kulda kätte ei anna; aga mo armjad herrad, ma ei ole weel mitte pörgus käinud ja ei tunne seda teed senna mitte.“

„Seal leiame meie juba abi,“ ütles kuningas, „meie anname sulle ühe poisigi ligi, kes sind Wolberg'i pörgu wärawate juure wiib.“

„Noh siis andke mulle eneste kõige suurem kot, ja ma tahan teda pörgus fullaga üsna täis täita ja teie kätte tuua, ehk üks eeseli nimetatud saada.“

Kui ta nüüd poisiga minema hakkas, jooksis kuningaana tema järele ja ütles: „Herrman, hea Herrman, sa wõiks mulle weel ühte meele head teha. Ma olen kuulnud, et kuradi wana-

ema peab wäga ilusad kingad kandma. Ma soowiks üks paar nendest enesele saada ja palun sind see eest muretseada."

Herrman andis t'ale sellepeale lubades kät ja sammus poisiga tubliste edasi.

Wöerad härrad hakkasiwad nüüd tantsima ja röömustasiwad endid, sest n'ad lootsiwad üsna tõeste, et Herrman nüüd enam tagasi ei tule.

Wiimaks saame meie ometi sest koledast raipest lahti," ütles kuningas, „sest see kurat saab julle juba teised kaela peale saatma, kelle perssenäka sa ära oled jahwatanud."

Wähe ajal sammusiwad Herrman ja pois tubliste edasi ja n'ad jõudsiwad wiimaks Wolberg'i põrguwärawasse, kust Herrman julgeste sisse astus. Pois aga, kes juba sissimineetud nähes peaaegu hirinu pärast kui surnud oli, ruttas, nii kärmeste kui ta wõis tagasi ja jõudis wiimaks hingetu ja hiline enese peremeeste juure tagasi. Seal jutustas ta, et Herrman tõeste põrgusse olla läinud. Seal diskasiwad need weel waljemine ja lastsiwad waat mödu tuma, et seda hea õnne peale ära tühjentada.

Herrman, kes nende kurjusest mitte kõigewähemad ei teadnud, sammus priiskeste mööda pimedad teed edasi ja laulis ajawiiteks enese kõige lustilikumaid tükkisi. Tee ei näitnud sugugi otja tahtwad lõppeda ja ta läks küll üks terwe tund allamäge ja waheti wahel oli

lagi nõnda madal, et ta kübar juba selle külge puutus.

„Wõtku pagan seesugust teed siin pimedas!“ hüüdis ta. „Kui ma weel kord seda teed pean käima, siis wõtan ma küll tõeste lambi ligi.“

Nüüd puutus tema jalg ühe kolisewa asja wastu ja kui ta seda käpuga katsus, leidis ta, et see üks suur luffu pandud raud üks oli. Ta klopis ja palus ennast sisse laska. Kui ta kolm korda koputanud oli ja keegi lahti tegema ei tulnud, lõi ta nii tugewaste rusikaga ukse pihta, et see kõige luku ja riwidega tükkis praginal maha kukkus.

Selljammal filmapilgul lendasiwad ka lugemata hull ilmatu suuri nahkhiiresid ümber tema pea, kes wahet pidamata karjusiwad: „Tugew Herrman, tugew Herrman nüüd saab sinu tos wälja wõetud!“

„Hohoo, enne teil!“ wastas ta ja lõi enese kepiga nende koleda lindude hulka, et neid saja kaupa maha kukkus, teised lendasiwad nüüd jälle kistades tagasi. Tema nägi ennast nüüd ühes suures ruumis olewad, mis koleda kujudega täidetud oli. Igal pool põlesiwad pigi ja wääwli tuled, millede sees äraneeatud küpsetatud saiwad. Weel muud hirmsaid asju nägi ta, aga et ta mitte hirmu ei tunnud, seepärast sammus ta trepist ülesse ja tungis edasi. Ta ei olnud aga weel mitte kuigi kaugele jõudnud, kui korraga üks kurat wihaselt mõirgades t'ale wastu tuli, kurat tahtis teda tema sissetungimise pärast kõhe kohtu ette

nõuda, aga waewalt oli ta Herrman'i äratunud, kui ta ka juba hulgudes putku pani, sest ta armas enese teise perssenäka ka juba westikiwi peal olewad.

Nõnda kärmeste, et õhki wilistas, lendas ta ära ja karjus ise kõigest jõust ikka ülem-kuratid. See, üks nii hirmus kaju, kui seda aga wähe mõelda wõib, tuli ka warsti jenna ja küsis käredate, mis t'al tarwis olla.

„Tohoo, ära ikka nii hädaline ole, kurat,“ wastas Herrman. „Waata, minu peremehed tarwitawad raha, ja sull on seda ülearu, seepärast anna mulle kohe wastupanemata see koti täis kulda, kätte sest ma pean enne õhtu sööki jälle kodu tagasi olema.“

Herra ülem-kurat ei olnud seesuguse mehega weel mitte kokku juhtunud. See oli tema meelest üksna hirmus, et üks inimese poeg temaga nõnda temas omas majas ümber käis. Tema wiha ei tundud enam äärt ega piirt ja ühe wandega, mis were tarretama wõib panna, firutas ta omad käd Herrman'i kaela järele wälja. Herrman nägi, et see mitte nali ei olnud ja andis seepärast herra ülem-kuradile enese kепiga sõrmede pihta ja ajas teda hea tüki maad põrgu sisse tagasi. Selle kisa peale jooksiwad kõik alamad kuradid kokku, iga ühel tulised raualadid kääs et eneste peremeest ja meistert aidata.

„Aga Herrman'iga ei olnud neil mitte kerge töö, sest esimesel, kes tema peale tungis,

tõmmas ta raualati käest ära, pistis teda enese kotti ja lõi siis sellega teised vastu maad nõnda et neil kuulmine ja nägemine ära kadus ja et n'ad palusivad Jumala pärrast endid ometi rahule jätta.

Herra ülem-kurat ei arwanud ka kiskumisest midagi wälja tulewad ja lootis Herrman'i siis teist moodi enese alla saada. „Minu sõber, ma ei saa mitte aru, mikspärast meie eneste konta siin peame puruks peksuma,“ ütles ta, „meie wõime jo parema moodi peal eneste eesmärgile jõuda. Sa pead kolm tükkifest minuga wõidu tegema. Wõidad sa, siis saad sa koti täie kulda, kaotad sa aga, siis oled sa ihu ja hingega minu ori ja ma wõin so'ga teha mis ma ise tahan.“

„Ma olen sellega rahul,“ ütles Herrman, „ehk ma küll weel sugugi ei tea, mis tükkised need on.“

Nüüd laskis ta selle kuradi, mis t'al kottis oli, lahti, kes hulgudes ja kaebades putkama pani.

Ülem-kurat naeratas kurjaste ja laskis ühe jahisarwe tuua, mille pealmine auk nii suur oli, kui üks wärwi katel. „Herrman,“ ütles ta, „meie peame mõlemad puhuma ja kes kõwemine puhub on esimese tüki wõitnud.“

„Minul on see üks lõik,“ wastas Herrman, „ma tean muidugi et ma kõwemine puhun.“

Nüüd pani hirmus ülem-kurat jahisarwe enese suu ääre ja puhus nõnda kõwaste, et

koik põrgu wärises ja wäljajookswast hinge õhust kuus tuld ära kustusiwad.

Nüüd andis ta sarwe Herrman'i kätte ja ütles: „Ma arwan, sa oled nüüd ihu ja hingega tükkis igaweste minu oma.“

Herrman naeratas, pani sarwe suu ääre ja puhus. Seal oli üks hirmus pauk kuulda, tema lange hinge õhu pärast kargas jahisarw tuhandeks tükkis puruks ja üle saja tule kustusiwad ära. Paar sarwe tükki lendasiwad kuradile sarwede pihta, nõnda et need ta peast kui wälk nurka lendasiwad; üks aga andis t'ale seesuguse hoobi nina pihta, et ta kui härg werine oli ja walu pärast ülesse kõrgesse kargas.

„See oli nummer üks,“ ütles Herrman, „näita nüüd teist.“

Herra ülem-kurat oli hirmus wihane, et ta ärawõidetud oli saanud ja ütles: „Nüüd saan ma sulle ühe seesuguse tükkise ette tegema, mille külge tõeste sinu hing kiini peab jääma.“

Allamad kuradid tõiwad tema käsju peale ühe nii suure kalju tüki, kui üks wäike saun senna. Ülem-kurat wöttis seda kätte ja wiskas teda otse üles poole. Herrman waatas filmadega tema järele ütles: „See on tõeste üks poisikese sarnane wiskamine, sest ta oli aga fakskümmend küünart kõrges ja mahakukkudes ei wao ta kümnet jalgagi maa sisse.“

„Tee sina siis seda paremine,“ ütles kurat wihaselt.

268 81

Herrman wöttis kiwi kätte ja laskis teda kui julepalli mõni kord enese peal ülesse ja alla tantfida ja ütles siis: „Enne, kui ma wiskan, lase mõni sada oma jellidest metsa minna ja ühe kõige jämedama tamme puu süia tuua.“

„Mis tarwis seda?“ küsis ülem-kurat.

„See wõlw peab enne toetatud saama,“ wastas Herrman, „sest kui mina wiskan, siis langeb see kogu hoone kokku ja surmab meid kõiki ühes ära.“

See wastus pani wana konni püksid nõnda wärisema, et ta enam wõitu ei lootnud saada, ja oma alamate ees ei tahtnud ta ka mitte enam häbi kannatada. „Sa oled wõitnud,“ ütles ta jalaja. „Tule minu waranduse kambri ja täida oma kot täis.“

„Ah ja wana ahnepäits, oled ometi üks-kord tümaks läinud ja tahad minu herradele anda, mis neil tarwis on?“ hüüdis Herrman.

Kurat ei wastanud midagi, waid wiis teda enese warandusekambri, kus nii palju kulda oli, kui liiwa mere ääres. Herrman täitis enese koti täis ja ütles: „Ma näen küll, herra ülem-kurat, et teie üks rikas mees olete ja et see teile midagi ei tee, kui ma iga nädali kord süia tulen.“

Ülem-kurat seda kuuldes rõhkis kui figa, tõmmas käed rusikasse ja mõtles, kui ja jälle

tuled, siis saan ma juba nõu leidma ja sind hukka saatma.“

Nüüd sammus Herrman enese kotiga edasi, kui ta aga kesket pörgud oli jõudnud, jäi ta seisma ja ütles: „Armas ülem=kurat, olge nõnda hea ja tehke mind oma wana emaga tutwaks.“

„Mis tahad sa temalt?“

„Üht wäikest asja, mis ta mitte feelma ei saa.“

Wastumeelt wiis ta teda ühte teise pörgu jausse, kus kuradi wana ema tulise raud tooli peal istus ja nende madudega mängis, mis ta juurste asemel peas kandis.

„Bean ma need pitkad täid maha kam= mima?“ küsis Herrman iga filmapilk walmis aitamas.

Wana ema wahtis suure filmadega tema otša ja tähendas siis oma pojapojale, et see seda roppu meest tuleesse pidi wiskama.

See aga ütles t'ale tasa kõrwa sisse, et ta igas asjas selle mehe tahtmist pidi täitma.

„Mis tahad sa minuist, sa harimata wõe= ras?“ küsis wanaema uhkeste.

„Seenelese mitte midagi, aga enese pere= naesele üks wäike asi,“ wastas Herrman. „T'ale olla ööldud, et teil wäga ilusad wäiksed jalad peawad olema ja ta himustab seepärast üks paar teie kingi enesele saada.“

Kuradi wanaema naeris, nõnda et kõik

põrgu wastu kõlas, aga ta ei keelanud enese kingi mitte üks filmapilk, waid wõttis neid jalast ära, andis tema kätte ja ütles: „Kui sinu perenaene weel mitte tantsida ei mõista, siis saab ta seda nüüd peagi õppima.“

Herrman pani kingad kotti, soowis kõige põrgu wõerastele head pääwa ja lubas peagi jälle tagasi tulla, kui tema herrad seda peaks heaks arwama.

Sunnus peatük.

Wõerad istusiwad parajaste pidulandas, kui Herrman oma kotiga senna jõudis. „Kuradiga on sant kaupa teha,“ ütles ta, „aga kui teda diete kõtistakse siis lähed see fiiski ometi.“

Nüüd tegi ta koti lahti ja andis esite ilusad wäiksed kingad kuningana kätte. See imestas selle üle wäga ja tahtis teada, kuidas ta neid kätte olla saanud. Ka herrad tormasiwad küsimestega tema peale, nõnda et ta kõik seda juttu hakatusest otsani pidi ära kõnelema; siis puistas ta kulla kotist laua peale ja ütles: „Kui teie weel rohkem saada tahate, siis olen ma walmis toomas ja teie wõite ka ise ligi tulla, sest kuld seisab seal nõnda kõrges, kui Dattenfeldis sawi.“

Herrad imestasiwad selle palju kulla üle ja

rõõmustasiwad endid, et n'ad nõnda rikkaks saiwad, aga sellegipärast ei olnud nende meeled head, sest see mõte waewas neid, et Herrman kord ikka kurjaks saab saama. N'ad ei lastnud seda aga mitte näha, waid ütlesiwad: „All hoowis seisawad härjad; lase enesele ka jahu ja üks waat olud anda. Homme saame meie julle uut tööd andma.“

Kui ta ära läks, wandusiwad n'ad, eneste keskes et ta homme surema peab.

Uhfuse armastaja naene waatas neid ilusaid kingakesi igast küljest, ja et Herrman t'ale ütelnud oli, et need tantsimise tarwis head oliwad seepärast wõttis ta nõuks pidu peal kõige ministrite ja muu ülematega nendega tantsida.

Kulla himu ajas herrasid seda jagama, ja kuningas tegi nii palju hunnikuid, kui palju inimesi pidu peal oli. Kui nüüd aga iga mees enese jagu tasku tahtis panna, läksiwad suldtükid nende peus tuliseks. Karjudes wiskasiwad n'ad neid ära, mis endid nende silmade ees õunteks muutuwad, nõnda et kõik laud neid täis oliwad.

Kõik wandusiwad kui eht Türgid, aga kingaana hüüdis naerdes: „Nüüd olete teie ometi juba korra jalul, ja meie wõime wähe tantsida.“

Kohe tõmmas ta kingad jalga, tõmmas kõige ligidamal olewa ministre kinni ja tantsis sellega läbi saali; aga waewalt oli ta paar-korda hüppanud, kui kingad tema jalgas tuli-

seks läksivad. Ta raputas enese jalgu ja karjus walu pärast, aga keegi ei wõinud aidata, sest kingad olivad nii tulised, et mitte kät ei wõinud külge panna. N'ad tõiwad wet ja walsiwad seda peale, aga see tegi kingad weel ikka tulisemaks.

Seal kutsusiwad n'ad Herrman'i, kes oma härja prae juures istus, jenna. See tuli ka koha, wõttis kuningaana sülle, pani leiwa tainast enese kätte ümber ja tõmmas siis ilma waewata kingad jalast ära; aga kahjuks olivad jalad juba säärteni ärapõlenud.

Tänu asemel hüüdis ta nüüd: „Seda on Herrman meelega teinud. Võõge teda maha, ta on seda wäärt.“

Herrman ei teadnud, mis ta jeesuguse tänamata inimese kohta pidi ütleva ja läks täna esimest korda kurwalt oma õle hunniku otja. Tema waenlased wandusiwad temale äga surma.

Teisel hommikul saatsiwad n'ad teda teiste teolistega metsa puid raiuma ja wedama. Heameelega läks ta jenna, aga naer kippus t'ale peale, kui ta teolisi tüwide kallal nokkivad nägi.

„Selle moodiga ei jaa teie wiimseks pääwaks ka mitte walmis,“ ütles ta. „Pange eneste nokad käest ära ja minge kõrwale, sest ma loodan üksipäini palju rutem walmis saada.“

Nüüd tõi ta ühe ilmatu suure kõe jenna, ja pani seda terve tamme metsa ümber. Aga kui ta tõmmama hakkas, hüüdis kaugele üks

hädaline heal: „Sumala pärast, Herrman, ära tee mind mitte õnnetumaks!“ Kui ta ülesse waatas, nägi ta metsas puude wahel üht woorimeest koormaga kiini olewad. Ta kandis hobused kõige koormaga üles mäe otsa ja hakkas siis jälle kõit tõmmama. Seal kukkusiwad suured puud praginal ümber ja wähe aja pärast oliwad n'ad kõik maas.

„Nüüd tahan ma enesele teed teha ja neid kodu kanda,“ ütles ta.

Ta wiskas nüüd rasked tammed üks ühe teise otsa, nenda et ka kõige jämedamad oksad katki läksiwad! Lühikese ajaga oliwad n'ad kõik koos, ja et lõuna juba kätte oli jõudnud, seepärast läks ta ise puuhunniku otsa lõunat puhkama.

Wähe ajal oliwad ka juba mõned herrad tema suurest tööst teadust saanud ja n'ad jooksiwad igast küljest kokku waatama. Nende imestamine ei tahtnud lõppeda. Kui n'ad aga tema norisemist kuulsiwad, seal ütles kuningas: „Ma arwan, et meil paremad aega ilmaski ei saa tulema, kui meie temast lahti wõime saada. Minge ja tooge kuiwi õlga ja puid siia tammede ääre ja pange neid põlema.“

See meelega täitsiwad n'ad käsku ja tõiwad mitu koormad kuiwi puid ja õlga tammede ääre, jenna kus Herrman magas, ja süütasiwad neid põlema. Leegid käisiwad pea wastu taewast ja süütasiwad ka need peenemad toored

tammede oksad põlema. Palav oli väga suur, aga Herrman magas ikka veel ega märkanud midagi. Aga kui juba palamus tema kella alla kofku kogus ja suits temale kurtu ja ninasse läks, seal pidi ta aewastama ja ta ärkas ülesse.

Seft otja arwas ta ennast jälle põrgus olewad, kus palju tulesid oli. Seepärast jäi ta magusi seisma ja ootas herrat ülem-kuratid. Seal aga kõlasiwad tutwad healed tema kõrwu ja ta kuulis kuidas kuningas enese alamatega tema üle rääkisiwad, ja üksteisele ütlesiwad: „Nüüd ei pruugi meie tugewa jõuga Herrman'i enam karta, sest tema tosf lähneb praegu wälja. Meie tahame tema tuhka iga nelja tuule poole wälja pilluda ja tema haua ümber tantsides pidu jõbimaega pidada.“

Esite ei arwanud Herrman ennast mitte õieti kuulwad, sest ta oli ikka nende inimeste tahtmist täitnud, ja ei wõinud mitte aru saada, kuidas n'ad nõnda kurjad wõisiwad olla. Aga et ikka veel seesugusid kõnesid kuuldawale tuli, sai ta küll aru, et ta õieti kuulnud oli. Tänaase pääwani ei olnud ta veel mitte teadnud, mis wiha oli; nüüd aga tõusis see tema sees ülesse ja läks veel suuremaks, kui ta tundis, et tema juuksed ja riided juba ära oliwad kõrwenud. Seal tõusis ta pool istukile ja nägi läbi tuleleegi enese waenlaseid tule ümber seiswad. Nuttu kargas ta ülesse ja sammus üle

põlema puude ja seisid äkitselt oma waenlaste ees. Need tõstsid hirmust kisa ja panid igasse külge punuma, nii mis kannad aga wälkusid. Herrman tahtis neile järele rutata, aga tema riided hakkasid ühe korraga selgas põlema. Kärmeste kargas ta lähedale ojasse ja seisid nii kaua wee all, kuni wiimane sädde kustunud oli. Kurwalt istus ta tük aega kaldas ja mõtles inimeste santsu üle järele ja kuna ta mõtles, kaswas ka ta wiha sees suuremaks.

Wõerad herrad arwasid aga seda üsna teifeti. Peale selle, kui nende esimene ehmatuse mööda oli läinud, ütlesid nad üksteisele: „Herrman on tuld naljaks pidanud ja meil ei ole temast midagi karta. Saadame ühte senna, kes teda ühe pidu peale kutsuma peab. Kui ta joobnuks saab, siis seome teda ahelatega kinni ja raiume teda eneste mõgadega tükkideks.“

Ünnelikul wiisil oli aga üks teoline neid sõnu kuulnud, läks oja ääre ja jutustas seda Herrman'ile. Si tuuritud ka kaua, kui üks herrakene senna tuli ja ütles: „Armas Herrman, kuningas saadab mind sind täna õhtuks pidu söömaajale kutsuma, sest temal on heameel sinu üle ja on sinuga väga rahul.“

Herrman oleks hea meelega seda meest rufitaga maha löönud, aga ta hoidis ennast tagasi ja ütles: Ütle kuningale, et ma tulema saan, aga ta peab hea suure suutäiede ja ka

hea peekre eest muretsema, sest wäikse tükkidega ei taha ma mitte mängida."

Räskjalg lubas seda ja läks oma teed. Herrman kutsus kõik omamaa mehed kokku ja ütles: „Wiimaks olen ma ometi arasaanud, et wõerad meie hukatust tahawad, seepärast olen mina nõuks wõtnud neid maa pealt ärakaotada ja teie peate mind selle juures aitama."

Teolised hakkasiwad rõõmu pärast diskama ja lubasiwad seda heameelega.

„Teie peate pidu saali uste ja aknate peal wahti pidama, siis kui meie sööma oleme hakkanud, et ükski waenlane ära ei pease," ütles ta.

Kui pidu aeg juba kätte oli jõudnud, wõttis Herrman ühe pool põlenud tamme kēpi asemel kätte, mille juured ja oksad ta enne ära oli raiunud, ja sammus sellega pidusaali poole, kus juba wõerad koos oliwad. Kawala aukupakkumistega wiisiwad n'ad teda laua ääre, kus taks praetud härğa tema ette üllesse oliwad jäätud. Nende kõrwas seisis ka üks suur mõdu ämber. Kuningas astus tema juure ja ütles: „Lase enesel täna heasti mekkida, sest full ei pea söögist ega joogist puudust olema."

Herrman oli furguni wiha täis ja ei wõinud mitte rääkidagi. Ta nikutas peaga ja asus kohe härgade kallale ja tühjendas ämbert küll üks tosin kord ühe joonega.

Kui wiimane liha raasuke otsas oli, jõi ta weel ühe hea jänu ja pani enese pea laua

peale, nii kui magaks ta. Seda filmapilku oliwad wõerad igatsenud ja kui ta nüüd weel norisema hakkas, tõusiwad n'ad püsti tõmmasiwad eneste mõegad ja tahtsiwad selja tagant tema peale karata.

Seal kargas aga Herrman hirmsaste mõirgades ülesse ja hüüdis: „Teie tänamatat, nüüd on teie wiimane tunnike käe.“

Nende sõnadega, mis kui kõue müristamine kõlasiwad, wõttis ta kuninga, kes tema kõrwas seisis kinni ja pani temale enese raud kiibara pähe. See waos raske koorma alla kohe maha ja jäi üsna kella alla. Seal hüüdis wilets mehike omast wangitojast: „Lase mind lahti, Herrman, sa pead kõik minu wara omale saama!“

„Dota weel natuke,“ wastas Herrman, „ma pean käskjalale enne oma ilusa kaelakrae kinkima.“

Waewalt oli see seda kuulnud, kui ta ka juba punuma pani, aga Herrman tõmmas teda õlat pidi kinni ja pani temale weskikiwi kaela. See waene mehike kukkus maha ja oli filmapilk pudruks pigistatud.

Nüüd wõttis Herrman enese kapi ja lõi sellega wõeraste jekka, nõnda et tosin küki neid korruga surnult maha kukusiwad. Teised tahtsiwad ukstest wälja põgeneda, aga teolised hoidsiwad wäljaspoolt ukсед kinni ja nõnda wirutas Herrman neid wiimase meheni maha. Nüüd tegi ta ukсед lahti ja laskis enese sõbrad sisse

ja näitas mis ta teinud oli. Teolised rõõmustasivad endid väga ja ütlesivad: „Nüüd on meite teo orjus otsas!“

Teadus Herrman'i werisest tööst lagunes väga ruttu laiali ja see ulatas ka nende wõeraste kõrwu, kes mitte pidu peal ei olnud. Need põgenesivad kõik metsa ja pidasivad nõu, mis nüüd teha tuleks. Mõned tahtsivad üle Keini jõe põgeneda. Teised aga ütlesivad: „Kodu minemine on meile häbits; seepärast tahame meie wastu hakata, ja wõidelda, kunni meil aga wael hinge riindus on. Meid on ometi mitu sada ja kui meie kõik kokku hoiame, siis ei saa meist keegi jagu.“

Wimne nõu oli kõikide meele pärast. Nad paniwad eneste raud wammused jälle selga, ja jaotasivad endid kümne mehe suuruse salgades ja läksivad Herrman'i wastu wälja.

Seal tuliwad teolised ja talupojad tema juure ja ütlesivad: „Meie tahame sinn poole hoida!“

Herrman aga wastas: „Ei ole tarwis. Waatake aga mis ma nendega teha tahan!“

Wähe ajal tuliwad wõerad ligemale ja ähwardasivad teda kisaga põgenema ajada; aga Herrman naeris waljuste ja ütles: „Nüüd tahan ma ka lord ühte tööd teha, mis teie mitte 'pole mind teha käskinud.“

Kui üht wikatid keerutas ta puutiwi edasi ja tagasi ja pühkis iga lord ühe terve salga

ära, nõnda et kõik õht jalgu, käsja ja päid täis oli. Kõik see sündis nõnda ruttu, et wiimased sada meest sest waewalt aru saidwad. Aga kui n'ad nüüd seda niitjad puu tüwi wastu nägimwad tulewad, põgenesiwad n'ad Keini jõe poole tagasi. Aga Herrman ei tahtnud neid sugugi põgeneda lasta, waid wiskas puutüwi maha ja jooksis nende järele. Kui ta ühe neist jooksikuteft kätte sai, wiskas ta teda jalaga õhu sisse, nõnda et küll kakskümmend sülda kõrgesse lendas ja mahafukkudes ära sai purustud. Wiimased wiskas ta aga Keini jõkke, kus n'ad laenetest ära saidwad neelatud. Uhfeste pööris ta tagasi ja ütles oma sõbradele: „Nüüd on weel naesed ja lapsed järele. Mis teeme meie nendega?“

„N'ad peawad kõik maha saama löödud,“ ütles üks.

Seal raputas Herrman pead ja ütles: „Tõeste, ei pea keegi järele rääkima, et ma oma jõudu nõnda hirmsal wiisil wäetima naeste ja laste wastu olen pruukinud. Need peawad kodumaale saadetud saama.“

Nüüd laskis ta hulgujad naesed ja lapsed kokku tulla ja ütles neile armulikult; „Teie mehed ja isad oliwad kelmid, kes surma on ärateeninud, aga teile ei taha ma midagi häda teha, waid tahan teile priiust anda. Teie saate kolmepääwa toidumoonna ligi ja saate üle Keini jõe wiidud, aga mis meie käest rööwitud on, jätate teie kõik siia.“

Seal tänasivad naesed ja lapsed üleestõsetud kättega ja lastsidwad endid kõige lonkawa kuningaanaga ära wiia. See wiskas kingad wihaselt tema jalge ette ja hüüdis: „Kui minu mees weel sinu kübara all on, siis üttele t'ale, et ta need kingad kuradi wana ema kätte jälle tagasi wiib. Minu filmade ette ei pea ta aga mitte enam tulema, sest ta on üks argpüks, kes oma rahwast mitte kaitsta ei wõi.“

„Peab punkti peal täidetud saama, armuline kuningaan,“ ütles Herrman ja tikkus katuksele, et waadata, kas naesed ja lapsed saawad ka ilusti üle jõe wiidud, kui ta neid juba kõiki kesset jõe nägi olewad tuli ta jälle kingadega maha ja läks pidu saali kus kuningas ifka alles kella all oli.

Seal wõttis Herrman kella tema pealt ära, andis kingad tema kätte ja ütles: „Sinu naene tahab, et sa kuradi wana ema kingad jälle tagasi pead wiima: hakka seepärast siis praegu senna minema!“

„Nüüd ega ilmaski,“ karjus kuningas, „sest ma ei tea mitte, kuidas kurat minu wastu saab olema.“

Herrman andis t'ale ühe wäikse nipsukese otša ette, nii et ta kümme sammu eemale lendas ja ütles: „Wii kuradi wanaema kingad ära, ehk muudu lõõn ma so pea lõhki!“

Seal pidi ta küll, aga ta tegi seda nõnda wastumeelt, et Herrman teda käre alt kinni

pidi wõtma ja Wolberg'i wiima. Waewalt oliwad n'ad wärawast fisse läinud, kui ülemkurat neile wastu tuli ja küsis mis n'ad tahta.

„See kuningas peab sinu wana ema ilusad kingad jälle tagasi tooma,“ ütles Herrman.

Seal wöttis ülemkurat teda kōrit pidi finni ja lendas t'aga ära. Mis temast saanud, ei tea enam keegi, aga ta ei tulnud enam ilmaski tagasi.

Herrman läks nüüd rõõmsaste oma rahwa juure tagasi ja käskis kõik surnuid maha matta. Kui see sündinud oli, tuliwad n'ad kõik püha pääwa riides kokku ja hüüdsiwad Herrman'i selle maa kuningaks wälja; see aga naeris ja ütles: „Kui tarwis on üht tammetüwi keerutada, siis olen ma walmis, aga kuningast ei wõi ma mitte mängida. Meil on jo juba üks, ja seda tahame meie kõik ihu ja hingega teenida!“

Kui n'ad nägiwad et ta seda auu mitte ei tahtnud saada, kiitsiwad n'ad teda walju healega eneste peastjaks ja kinkisiwad t'ale tänu palgaks terwe karja härgi ja lehmi, et ta mitte nalga ei peaks tundma. Neid wöttis ta siis ka wastu ja läks teiste teolistega Dattenfeld'i poole. Igas külas jooksiwad inimesed kokku, sest kõik tahtsiwad seda suurt wõitjad ja ärapeastjad näha saada. Wiimaks jõudsiwad n'ad Dattenfeld'i. Seal tuliwad neile üle tuhande

inimese vastu ja kiitsivad wägewad meest
falmi ja lauludega.

Ena majakene oli naabritest nõnda männi-
ofste ja muna kooredega ilustatud saanud et ta
iisna tuninglik wälja nägi.

Kui ena oma poega tulewad nägi, tormas
ta laiali laotud kättega tema vastu, lauges tema
laia rinna naale ja nuttis rõõmu pisaraid.
Kõik rahwas aga õiskasivad ja hüüdsivad:
„Elagu tugewa jõuga Herrman!”

Tart naene oli ka seal ja tuletas t'ale
enese ettekuulutamist meele.

Wõerad jäiwad seft tunnist saadik kõik
ilusti koju. Rahwa sees oli aga see tundmine,
et n'ad nüüd ühe wägewa waenlase vastu wõi-
siwad panna, elawaks tõusnud. Ja seft saadik
harisivad n'ad kõik rahulikult eneste põldusid.
Tugewa jõuga Herrman aga elas kõige oma
aegse inimestest kõige wanemaks.

